

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριστοτέλους Πολιτικά (Γ 1, 1 – 2)

Τῶν περὶ πολιτείας ἐπισκοποῦντι, καὶ τίς ἐκάστη καὶ ποία τις, σχεδὸν πρώτη σκέψις περὶ πόλεως ἰδεῖν, τί ποτέ ἐστιν ἡ πόλις. Νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν, οἱ μὲν φάσκοντες τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν πρᾶξιν, οἱ δ' οὐ τὴν πόλιν ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν ἢ τὸν τύραννον · τοῦ δὲ πολιτικοῦ καὶ τοῦ νομοθέτου πᾶσαν ὀρῶμεν τὴν πραγματείαν οὖσαν περὶ πόλιν, ἢ δὲ πολιτεία τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἐστὶ τάξις τις. Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκειμένων, καθάπερ ἄλλο τι τῶν ὄλων μὲν συνεστώτων δ' ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλον ὅτι πρότερον ὁ πολίτης ζητητέος · ἢ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πληθὸς ἐστιν. Ὅστε τίνα χρῆ καλεῖν πολίτην καὶ τίς ὁ πολίτης ἐστὶ σκεπτέον. Καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλάκις · οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦσι πάντες εἶναι πολίτην · ἐστὶ γὰρ τις ὅς ἐν δημοκρατίᾳ πολίτης ὢν ἐν ὀλιγαρχίᾳ πολλάκις οὐκ ἐστὶ πολίτης.

A. Να μεταφράσετε το παραπάνω κείμενο.

B. Να γράψετε τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων :

B1. « τί ποτέ ἐστιν ἡ πόλις » : Ποιες ἀπόψεις παραθέτει ὁ φιλόσοφος σχετικά με τὸ περιεχόμενο τῆς ἐννοίας τῆς πόλης (γιὰ τὴ φύση τῆς πόλης) ; Να τις διατυπώσετε ἀναλυτικότερα.

B2. Ἀφοῦ μελετήσετε τὸ παρακάτω μεταφρασμένο κείμενο, νὰ ἀναφέρετε ποιο χαρακτηρισμὸ δίνει ὁ φιλόσοφος στὸν ἄνθρωπο ποὺ ζεῖ, ἐκ φύσεως, δίχως πόλη . Πῶς ἐξηγεῖται αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς ;

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ὅλα αὐτὰ κάνουν φανερό ὅτι ἡ πόλη ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν πραγμάτων ποὺ ὑπάρχουν ἐκ φύσεως καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα ὄν προορισμένο ἀπὸ τὴ φύση νὰ ζεῖ σὲ πόλη (πολιτικὸν ζῶον) · ὁ δίχως πόλη ἄνθρωπος (θέλω νὰ πῶ : ὁ ἐκ φύσεως δίχως πόλη ἄνθρωπος, ὄχι ὁ δίχως πόλη ἀπὸ κάποια τυχαία συγκυρία) ἢ εἶναι ἄνθρωπος κατώτερης ποιότητας ἢ εἶναι ἓνα ὄν ἀνώτερο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο · εἶναι σαν ἐκείνον ποὺ Ὁμηρὸς τὸν στόλισε με τοὺς χαρακτηρισμοὺς « ἄνθρωπος δίχως σοί, δίχως νόμους, δίχως σπιτικό » · αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ δίχως πόλη ἀπὸ τὴ φύση του, εἶναι – τὴν ἴδια στιγμή – καὶ ἄνθρωπος ποὺ παθιάζεται με τὸν πόλεμο : εἶναι σαν ἓνα ἀπομονωμένο πῖονι στὸ παιχνίδι τῶν πεσσῶν.

B3. Τι γνωρίζετε γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐρευνα καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλη στὴν Ἀκαδημία ;

B4. Νὰ γράψετε δύο ὁμόρριζες λέξεις τῆς ἀρχαίας ἢ τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας, ἀπλές ἢ σύνθετες, γιὰ καθεμιὰ ἀπὸ τῆς παρακάτω λέξεις τοῦ κειμένου : ἐπισκοποῦντι, τάξις, συγκειμένων, συνεστώτων, μορίων.

Αδίδακτο κείμενο

Ίσοκράτους, Αρχίδαμος, 55 – 58

Κατηγοροῦσι δὲ τινες τοῦ πολέμου καὶ διεξέρχονται τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ, τεκμηρίοις ἄλλοις τε πολλοῖς χρώμενοι καὶ μάλιστα τοῖς περὶ ἡμᾶς γεγενημένοις, καὶ θαυμάζουσιν εἴ τινες οὕτω χαλεπῶ καὶ παραβόλῳ πράγματι πιστεύειν ἀξιοῦσιν. Ἐγὼ δὲ πολλοὺς μὲν οἶδα διὰ τὸν πόλεμον μεγάλην εὐδαιμονίαν κτησαμένους, πολλοὺς δὲ τῆς ὑπαρχούσης ἀποστερηθέντας διὰ τὴν εἰρήνην. Οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀποτόμως οὔτε κακὸν οὔτ' ἀγαθόν, ἀλλ' ὡς ἂν χρήσιμαί τις τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς καιροῖς, οὕτως ἀνάγκη καὶ τὸ τέλος ἐκβαίνειν ἐξ αὐτῶν. Χρῆ δὲ τοὺς μὲν εὖ πράττοντας τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν ἔν ταύτῃ γὰρ τῇ καταστάσει πλεῖστον ἂν τις χρόνον τὰ παρόντα διαφυλάξειεν.

1. διεξέρχονται τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ (τοῦ πολέμου) : εκθέτουν διεξοδικά την αβεβαιότητα του πολέμου
2. παράβολος : επικίνδυνος, παράτολμος
3. ἀποτόμως : απολύτως, ακριβῶς

1) Να γράψετε τη μετάφραση του κειμένου.

2) Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἡμᾶς : τη γενική ενικού δευτέρου προσώπου

μεγάλην : τη δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος

πολλοὺς : την αιτιατική πληθυντικού του ίδιου γένους στο συγκριτικό βαθμό

τὸ τέλος : τη δοτική ενικού

ταύτῃ : τη δοτική πληθυντικού του ουδετέρου γένους

διεξέρχονται : το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο ευκτικής ενεστώτα

χρώμενοι : η μετοχή παρακειμένου

ἀξιοῦσιν : το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή

ἀποστερηθέντας : η μετοχή παθητικού μέλλοντα

ἐκβαίνειν : το απαρέμφατο αορίστου β'

3) Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων: **τοῖς γεγενημένοις, ἀποστερηθέντας, διὰ τὸν πόλεμον, τῶν τοιούτων, ἀγαθόν, ἐπιθυμεῖν.**

4) Να μετατρέψετε την πρόταση «**Χρῆ δὲ τοὺς μὲν εὖ πράττοντας τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν**» σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας απαρεμφατική σύνταξη, με εξάρτηση από την πρόταση «**Οὗτος ἐνόμιζεν**».

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Α. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Για όποιον ασχολείται με το θέμα του τρόπου διακυβέρνησης μιας πόλης και ποια είναι η φύση της και ποια τα χαρακτηριστικά της κάθε επιμέρους πολιτείας το πρώτο σχεδόν θέμα για διερεύνηση είναι να δει τι είναι άραγε η πόλη. Γιατί σήμερα υπάρχουν διαφορετικές γνώμες πάνω σε αυτό το θέμα, καθώς άλλοι λένε ότι την τάδε συγκεκριμένη πράξη την έχει κάνει η πόλη, ενώ άλλοι λένε ότι δεν την έχει κάνει η πόλη, αλλά η τάδε συγκεκριμένη ολιγαρχική κυβέρνηση ή ο τάδε συγκεκριμένος τύραννος. Έπειτα βλέπουμε ότι όλη η δραστηριότητα του πολιτικού και του νομοθέτη έχει να κάνει με την πόλη, ενώ το πολίτευμα είναι ένας τρόπος οργάνωσης αυτών που ζουν στη συγκεκριμένη πόλη. Επειδή, όμως, η πόλη ανήκει στην κατηγορία των σύνθετων πραγμάτων, όπως όλα εκείνα τα πράγματα που το καθένα τους είναι ένα όλον, αποτελούμενο όμως από πολλά μέρη, είναι φανερό ότι πρώτα πρέπει να ψάξουμε να βρούμε τι είναι ο πολίτης, αφού η πόλη δεν είναι παρά ένα πλήθος πολιτών. Επομένως, πρέπει να εξετάσουμε, ποιον πρέπει να ονομάζουμε πολίτη και ποιος είναι ο πολίτης. Γιατί για το περιεχόμενο της λέξης πολίτης διατυπώνονται πολλές φορές διαφορετικές μεταξύ τους γνώμες · δεν υπάρχει δηλαδή μια γενική συμφωνία για το περιεχόμενο της λέξης πολίτης · γιατί κάποιος που είναι πολίτης σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα, συχνά, δεν είναι πολίτης σε ένα ολιγαρχικό πολίτευμα.

B1.

Ο Αριστοτέλης από την ενότητα 15 των *Πολιτικών* του εξετάζει τις έννοιες της πόλης, του πολίτη και των πολιτευμάτων. Αρχίζοντας από την έννοια του πολιτεύματος, επιχειρεί να διερευνήσει τη φύση και τα χαρακτηριστικά του κάθε πολιτεύματος. Ωστόσο, για την καλύτερη διερεύνηση του συγκεκριμένου αυτού θέματος στρέφει την έρευνά του στην πόλη - κράτος για πρακτικούς λόγους, καθώς από τον τρόπο διακυβέρνησης εξαρτώνται παράγοντες όπως είναι η ασφάλεια, η πρόοδος, η ευημερία της πόλης και των πολιτών, αλλά και οι διακρατικές σχέσεις ειρήνης και συνεργασίας.

Ειδικότερα, ένας από τους λόγους για τους οποίους, θεωρεί ότι πρέπει να εξετάσει κάποιος τι είναι πόλη, *τί ποτέ ἔστιν ἡ πόλις*, είναι η νομιμότητα των ενεργειών της εξουσίας · πρέπει δηλαδή να εξακριβωθεί ποιος έχει την ευθύνη για τις εκάστοτε ενέργειες της πολιτικής εξουσίας. Το θέμα αυτό, στην αρχαιότητα, αποτέλεσε πεδίο διαφωνιών, καθώς άλλοι υποστήριζαν ότι την πολιτική ευθύνη τη φέρει η απρόσωπη εξουσία (το απρόσωπο κράτος), ενώ άλλοι ότι την ευθύνη των πολιτικών πράξεων την έχουν οι φορείς της εξουσίας, οι πολιτικοί. Εδώ, ο Αριστοτέλης φαίνεται ότι έχει υπόψη του το ιστορικό παράδειγμα των Θηβαίων. Σύμφωνα με το Θουκυδίδη

(τρίτο βιβλίο των *Ιστοριών* του) οι Πλαταιείς σε μία διένεξη που είχαν με τους Θηβαίους τους κατηγορήσαν για «μηδισμό», για προδοτική δηλαδή προσχώρηση της πόλης τους στους Πέρσες κατά τους Περσικούς πολέμους. Οι Θηβαίοι, βέβαια, αποκρούοντας την επονεϊδιστη κατηγορία δήλωσαν ότι αυτή την πράξη δεν την επιτέλεσε *η ζύμπασα πόλη, αλλά η δυναστεία ολίγων ανδρών* που ασκούσε τότε την εξουσία.

Σήμερα, το θέμα αυτό της πολιτικής ευθύνης έχει διευθετηθεί με την αρχή του ενιαίου κράτους, σύμφωνα με την οποία όλες οι ενέργειες του κράτους είναι έγκυρες, ανεξάρτητα από το καθεστώς που επικρατεί ή τα πρόσωπα που κυβερνούν.

Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο πρέπει να εξετάσει κάποιος τι είναι πόλη έχει σχέση με τη δραστηριότητα του πολιτικού και του νομοθέτη (κατανόηση του τρόπου δράσης τους). Όπως αποτυπώθηκε στην ενότητα 3 των *Ηθικών Νικομαχείων*, επιδίωξη του νομοθέτη είναι να καθιστά τους πολίτες σωστούς και ενάρετους. Η δραστηριότητα, τώρα, του πολιτικού διαμορφώνεται ανάλογα με το στόχο που θέτει κάθε πόλη για τον εαυτό της. Η πολιτική δράση δηλαδή είναι η πράξη ανταπόδοσης της εμπιστοσύνης των πολιτών και αναγνώρισης της βούλησής τους. Δηλώνεται, έτσι, η αλληλεξάρτηση πόλης -κράτους και πολίτη (ως προς τη δραστηριότητα των πολιτικών, χαρακτηριστικές είναι οι φράσεις των σύγχρονων πολιτικών : « όλα για το λαό » και « εν ονόματι του λαού »).

Ο τρίτος λόγος διερεύνησης της πόλης αναφέρεται στο πολίτευμα. Για να κατανοήσει κάποιος το πολίτευμα, πρέπει να εξετάσει την έννοια της πόλη, γιατί το πολίτευμα είναι ένας τρόπος οργάνωσης αυτών που ζουν στη συγκεκριμένη πόλη , *ή δέ πολιτεία τῶν τήν πόλιν οἰκούντων ἔστι τάξις τις*, συνιστά δηλαδή τρόπο διακυβέρνησης της πόλης.

Η πόλη, όμως, είναι μια σύνθετη οντότητα, καθώς αποτελείται από μέρη, τους πολίτες και θα πρέπει να διερευνηθεί πρώτα από όλα η έννοια *πολίτης*, για την οποία έχουν λάβει χώρα πολλές συζητήσεις. Ο πολίτης

πρέπει να εξεταστεί διττά · να ορίσουμε ποιον πρέπει να ονομάζουμε πολίτη και να ερευνήσουμε ποιο είναι το περιεχόμενο του όρου πολίτης.

Εξάλλου, όπως υπογραμμίζεται στο τέλος της ενότητας, κάποιος που είναι πολίτης σε πόλη που έχει δημοκρατικό πολίτευμα, συχνά, δεν είναι πολίτης σε πόλη που έχει ολιγαρχικό πολίτευμα, στο οποίο ισχύουν διαφορετικά κριτήρια ορισμού του πολίτη, όπως η καταγωγή, το εισόδημα, το επάγγελμα.

B2.

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ο εκ φύσεως δίχως πόλη (*ἄπολις διὰ φύσιν*) είναι αυτός που δεν ανήκει εκ φύσεως σε πόλη -κράτος, ούτε βέβαια σε οικογένεια, ούτε σε κώμη. Ο φιλόσοφος χαρακτηρίζει εκείνον, που από φυσική διάθεση ή βούληση - όχι από κάποια τυχαία συγκυρία (φυλακή, εξορία) - αποστρέφεται ή εγκαταλείπει την πολιτική κοινωνία, άνθρωπο κατώτερης ποιότητας (ατελή άνθρωπο) ή ον ανώτερο από τον άνθρωπο. Σε άλλο σημείο των *Πολιτικών* αναφέρει ότι όποιος αδυνατεί να ζήσει σε οργανωμένη κοινωνία ή όποιος δεν έχει την ανάγκη, επειδή είναι αυτάρκης, είναι *θηρίο ή θεός*. Αυτός ο άνθρωπος, ο *ἄπολις*, δεν υπολογίζει συγγενείς, παραβαίνει τους νόμους και ζει χωρίς οικογένεια, αντίθετα με την ανθρώπινη φύση (*ἄνθρωπος δίχως σόι, δίχως νόμους, δίχως σπιτικό :ἀφρήτωρ ἀθέμιστος ἀνέστιος* χαρακτηρίζεται στην *Ιλιάδα* ο άνθρωπος που αγαπά τον πόλεμο. Τα ίδια αυτά επίθετα ταιριάζουν στον *ἄπολι* κατά τον Αριστοτέλη.). Παράλληλα, παρομοιάζει την απομόνωση ενός ανθρώπου με ένα απομονωμένο πόνι στο παιχνίδι των πεσσών.

Οι χαρακτηρισμοί αυτοί, στους οποίους προβαίνει ο φιλόσοφος για να χαρακτηρίσει τον εκ φύσεως δίχως πόλη άνθρωπο εξηγούνται, αν παρακολουθήσουμε το συλλογισμό που έχει αναπτύξει για την πόλη -κράτος. Η πόλη -κράτος αποτελεί μια ολοκληρωμένη κοινωνία, η οποία προέκυψε από μια μακρά εξελικτική πορεία μέσα από τις προηγούμενες κοινωνικές οντότητες (οικογένεια, κώμη). Αυτή καλύπτει τη φυσική ανάγκη της αναπαραγωγής και της αυτοσυντήρησης. Η πόλη, εν γένει, ικανοποιεί όλες τις ανάγκες του ανθρώπου, υλικές και πνευματικές. Κατά συνέπεια, όποιος αδυνατεί να ζήσει σε μια πόλη ή *θα είναι αυτάρκης δηλαδή ανώτερος από άνθρωπο ή θα είναι εκφυλισμένος άνθρωπος δηλαδή θηρίο*.

B3.

Σχολικό βιβλίο : Σελ. 141, « *Είκοσι χρόνια έμεινε, ο Αριστοτέλης να σωθεί η αλήθεια* ».

B4.

ἐπισκοποῦντι : διάσκεψη, σκόπιμος

τάξις: τάγμα, υποταγή

συγκειμένων: κειμήλιο, αντικειμενικός

συνεστώτων: σταθμός, διάσταση

μορίων: μοίρα, επιμερισμός

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1) Κάποιοι κατηγορούν τον πόλεμο και εκθέτουν διεξοδικά την αβεβαιότητά του, χρησιμοποιώντας ως αποδείξεις άλλα πολλά και κυρίως αυτά που έχουν συμβεί σε μας και εκπλήσονται που μερικοί έχουν την αξίωση να πιστεύουν σε πράγμα τόσο δύσκολο και παράτολμο. Εγώ λοιπόν γνωρίζω πολλούς μεν ότι απέκτησαν λόγω του πολέμου μεγάλη ευτυχία, πολλούς δε λόγω της ειρήνης ότι στερήθηκαν την ευτυχία που υπήρχε (σε αυτούς). Γιατί τίποτε από τα τέτοιου είδους δεν είναι απολύτως ούτε κακό ούτε καλό, αλλά όπως τυχόν κάποιος χρησιμοποιήσει τις καταστάσεις και τις ευκαιρίες, έτσι είναι ανάγκη και το αποτέλεσμα να προκύπτει από αυτά. Πρέπει λοιπόν αυτοί που ευτυχούν να επιθυμούν την ειρήνη · γιατί σε αυτήν την κατάσταση κάποιος θα μπορούσε να διατηρήσει τα υπάρχοντά του για περισσότερο καιρό.

- 2) ἡμᾶς : σοῦ, σου
μεγάλην : μεγάλαις
πολλοὺς : πλείονας, πλείους
τὸ τέλος : τῷ τέλει
ταύτη : τούτοις
διεξέρχονται : διεξίετε
χρώμενοι : κεχρημένοι
ἀξιοῦσιν : ἀξιούντων - ἀξιούτωσαν
ἀποστερηθέντας : ἀποστερηθησομένους
ἐκβαίνειν : ἐκβῆναι

3) τοῖς γεγενημένοις : επιθετική μετοχή, αντικείμενο της μετοχής «χρώμενοι»

ἀποστερηθέντας : κατηγορηματική μετοχή, συνημμένη στο αντικείμενο «πολλοὺς δὲ» του ρήματος «οἶδα»

διὰ τὸν πόλεμον : εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στη μετοχή «κτησαμένους»

τῶν τοιούτων : γενική διαιρετική στο «οὐδὲν»

ἀγαθὸν : κατηγορούμενο στο υποκείμενο «οὐδὲν» μέσω του συνδετικού ρήματος «ἐστὶ»

ἐπιθυμεῖν : υποκείμενο του απροσώπου ρήματος «Χρῆ», τελικό απαρέμφατο.

4) Οὗτος ἐνόμιζεν χρῆναι (χρεῶν εἶναι) τοὺς μὲν εὖ πράττοντας τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν.

Επιμέλεια
Καστάνη Β.
Λιάλιου Μ.